

SWARRAJ AGROWIN

मातरः सर्वभूतानां गावः सर्वसुखप्रदा

SWARRAJ AGROWIN

(Agriculture Unit of M/s TTISPL)

Kitchen Garden –Ganga Maa Mandal

Doc No: SA/DO/004

Rev no.: R0

Dated: 06/02/2018

Sheet no : 1 of 3

सदर लेख हा मध्यप्रदेश मध्ये "गंगामाँमंडल" नावाचा एक गुंठ्यातील प्रयोग केला आहे. त्याची माहिती देत आहे.

या प्रयोगात मुख्यत्वे लक्षात घेतलेली बाब म्हणजे कोणत्याही साधारण कुटुंबात (४ ते ५ व्यक्ती) सामान्यतः जो पोषक आहार हवा असतो तो सहज भाज्या आणि फळांद्वारा मिळू शकतो. त्याच्या साठी लागणाऱ्या सर्व गोष्टी यातून मिळतील. यासाठी १००० चौरसफूट एवढीच जागा लागेल. "गंगा माँ मंडल"मुळे एक कुटुंब विषमुक्त फळ-भाजी आणि घरगुती औषधे यासाठी स्वयंपूर्ण होईल.

याची रचना गोलाकार आहे. यात जाण्यासाठी ७रस्ते असतील. जेव्हा मंडल पूर्ण होईल तेव्हा रोज सकाळी एका रस्त्याने केंद्रापर्यंत जात पाणी घालायचे(अर्थात कुणाला ठिबकसिंचन करायचे असेल तरी चालेलच). याची रचना अशी असेल की ते पाणी सगळ्या भागात पोहोचेल. पाणी देत असतानाच आपल्याला आवश्यक त्या भाज्या आणि फळे तोडून आणायची. दुसऱ्या दिवशी दुसरा रास्ता आणि नव्या, ताज्या भाज्या फळे तुमच्या जवळ! असं करत सात दिवस सात भाज्या फळे तुम्हाला मिळतील आणि आठव्या दिवशी पुन्हा पहिल्या रस्त्यावरील भाज्या तोडणीयोग्य झालेल्या असतील. हा क्रम अनेक दिवस चालेल. जेव्हा रोपे जुनी होतील तेव्हा ती काढून पुन्हा नवीन लावायची.

गंगा माँ मंडलाच्या केंद्राकडे जाताना च्या रस्त्याच्या दोन्ही बाजूंना वेल असलेल्या फळभाज्या लावतात. बाहेरील सात वाफ्यांमध्ये कांदा, लसूण, मुळा, रताळीआणि बटाट्या सारखी कंदमुळे तसेच टमाटे, भेंडी अश्या फळभाज्या तसेच विशेष म्हणजे अनेक औषधी वनस्पतीसुद्धा लावल्या जातात. आतील सात वाफ्यांमध्ये मेथी, मिरची, कोथिंबीर असे मसाले, मूग, तूर, उडीद असे प्रोटिनयुक्त धान्ये लावली जातात. सर्वात आतील गोलात आर्द्रता जास्त असल्याने केळी, पपई लावतायते.

गंगा माँ मंडल बनवण्याची कृतीखालील प्रमाणे(आराखडा चित्रात दिला आहे)

१. जिथे हे करायचे आहेत त्या १००० चौरसफूट जागेच्या केंद्रबिंदूवर खुंटी ठोका. तिथून १५फूट त्रिज्येचे गोल आखून घ्या. त्यावर राख/चुना घाला म्हणजे ते दिसत राहिल.

SWARRAJ AGROWIN

मातर: सर्वभूतानां गावः सर्वसुखप्रदा

SWARRAJ AGROWIN

(Agriculture Unit of M/s TTISPL)

Kitchen Garden –Ganga Maa Mandal

Doc No: SA/DO/004

Rev no.: R0

Dated: 06/02/2018

Sheet no : 2 of 3

२. आता दोरीची लांबी हळूहळू कमी करत क्रमाने एक एक गोल आखून

घ्या १०.५, ९, ६, ४.५, ३. याही गोलांवर राख घाला.

३. सर्वात बाहेरील गोलांवर १३.५ फुटांवर खुणाकरा, सात समान भाग होतील. त्यावरही राख टाकून खुणा स्पष्ट करा.

४. या खुणांपासून केंद्रबिंदूपर्यंत दोरी लावून ४.५ फुटांच्या गोलापर्यंत रेष आखून घ्या. त्या रेषेच्या दोन्ही बाजूंना ९-९ इंच मोजून दीडफुटाची जागा रस्त्यासाठी तयारकरा. हारस्ता बाहेरून आतील ४.५ फूट त्रिज्येच्या गोलापर्यंत जाईल. रस्त्यावर हवे असल्यास दगड/फरशी लावता येईल.

५. असेच सात रस्ते करा.

६. सर्वात आतील ३ फूट गोलात एक दोन फूट खोल खड्डा करा. या खड्ड्यात विघटित व्हायला किमान सहा महिने लागतील (उदा- नारळाच्या काथ्या, तुराट्या, झाडांच्या फांद्या, उसाच्या चिवट्या) असेपदार्थ टाका. त्याच्यावर लवकर विघटित होणारे पदार्थ टाका(उदा: वाळलेली पाने, गवत, कापलेले तण). दर एकदीड महिन्या नंतर यातील खत काढून वाफ्यांमध्ये टाकतायेईल.

७. सर्वात आतील खड्डा पूर्ण भरल्यावर त्यावर एक मोठा दगड ठेवता येईल. अंधोळ, कपडे किंवा भांडे धुणेसाठी तोवापरता येऊ शकेल. याद्वारे ते पाणी वापरातयेईल.

८. सर्व रस्त्यांच्या दोन्ही बाजूंनी बांबूचा मंडप करून त्यावर काथ्याची जाळी तयार करून, त्यावर वेल सोडा.

९. रस्ते सोडून जी जागा आहे त्यात खड्डे करून, माती, लवकर विघटित होईल असा कचरा, शक्य असल्यास तांदळाचा किंवा डाळीचा भुसा, शेणखत/गांडूखत वापरून भुसभुशीत वाफे तयारकरा. त्यावर जीवामृत टाका ज्याद्वारे जमिनीतील जीवाणू वाढतील. सर्व वाफे एकमेकांना जोडा, म्हणजे पाणी सगळीकडे जाऊ शकेल.

गंगा माँ मंडल तयार करताना खालील बाबी लक्षात घेतल्या पाहिजेत.

१. वेलवर्गीय भाज्यांना खूप जास्त वारं सहन होत नाही. त्यामुळे गं गा माँ मंडल वेगवान वारं नसेल तिथे तयार करावं.

२. इथे जास्तीत जास्त वेळ ऊन असले पाहिजे.

३. प्राण्यां पासून योग्य संरक्षण झाले पाहिजे. त्यामुळे शक्यतो याच्या भोवती कंपाउंड असावे.

SWARRAJ AGROWIN

मातरः सर्वभूतानां गावः सर्वसुखप्रदा

SWARRAJ AGROWIN

(Agriculture Unit of M/s TTISPL)

Kitchen Garden –Ganga Maa Mandal

Doc No: SA/DO/004

Rev no.: R0

Dated: 06/02/2018

Sheet no : 3 of 3

४. घरगुती वापराती लखराब पाणी(अंघोळ, कपडे-भांडीधुणे) सहजपणे यात जाऊ शकले पाहिजे. या पाण्यात शक्यतो रसायने जाऊन येत. यासाठी साबण वापरावर जरा बंधन येईल.

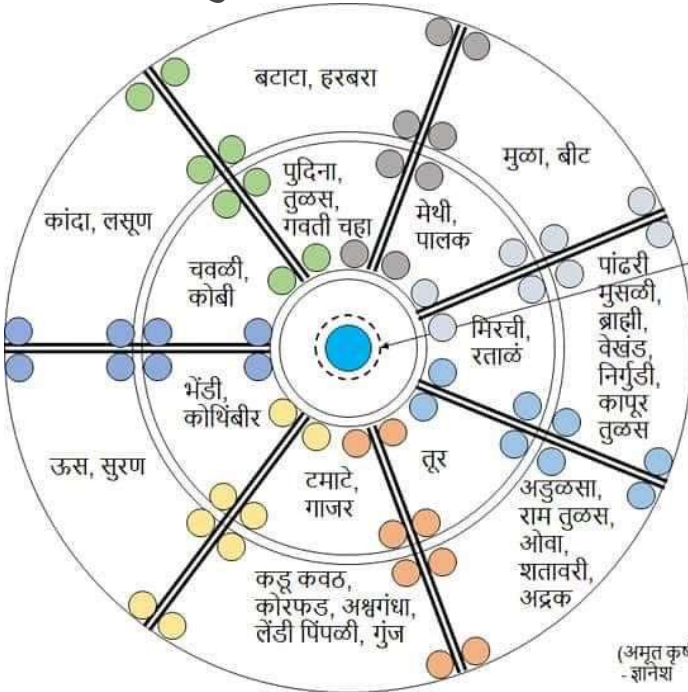
५. वेलभाज्या या मंडपावर चवाढवाव्यात. रस्त्यात अथवा वाफ्यातनको. म्हणजे भाजीचा दर्जा चांगला राखलाजाईल.

६. गंगा माँ मंडल स्वयंपाक घराजवळ केल्यास तेथील पाणी, जैविक कचरा सहजपणे गंगा माँ मंडलात टाकणे सोपे जाईल.

चित्रातील आराखड्यात दिल्या प्रमाणे तुम्ही भाज्या आणि अन्य वनस्पती लावूशकता. पण तुम्ही ज्या भागात राहता किंवा तुमच्या आवडी निवडी नुसार यात बदलही करता येईल. या १००० चौरस फुटात सुमारे ४० ते ५० प्रकारच्या वनस्पती लावल्या जात आहेत. या नवीन प्रयोगा साठी शुभेच्छा!

यातील औषधी वनस्पती

पांढरी मुसळी, ब्राहमी, वेखंड, निर्गुडी, तुळशी, कोरफड, अडुळसा, कडूकवठ, शतावरी, अश्वगंधा लेंडी पिंपळी, गुंज

गंगा माँ मंडल

४ केली
४ पपई
८ हळद
१६ मका

काकडी
दुधी
गिलके (घोसावळी)
चवळी
तोंडली
श्रावण घेवडा
वांगी

आतील गोल - ६ फूट व्यास
मधला गोल - १८ फूट व्यास
बाहेरील गोल - ३० फूट व्यास

आत येण्याजाण्यासाठी ७ रस्ते
मधल्या आणि आतल्या गोलात फिरण्यासाठी रस्ता

(अमृत कृषी, मालपाणी ट्रस्ट, मध्यप्रदेश - येथून माहिती घेतली आहे)
- ज्ञानेश